МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

ПИРОГОВА ТЕТЯНА ІВАНІВНА

УДК 37.013.73 : 378.011.3-051 (043.3)

ФІЛОСОФІЯ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦЬКОГО ВИХОВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

09.00.10 – філософія освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Київ – 2026

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат філософських наук, доцент
Боднар Ксенія Анатоліївна,
завідувач відділу аспірантури та докторантури
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор
Андрущенко Тетяна Іванівна,
завідувач кафедри гуманітарних наук Національної
музичної академії України;

доктор філософських наук, професор
Петінова Оксана Борисівна,
професор кафедри філософії, соціології
та менеджменту соціокультурної діяльності
«Південноукраїнського національного педагогічного
університету імені К. Д. Ушинського».

Захист відбудеться «17» грудня 2026 року о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.16 Українського державного університету імені Михайла Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Українського державного університету імені Михайла Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий «17» листопада 2026 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради **К.С. Гончаренко**

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Сучасне суспільство переживає глибинні трансформації, спричинені переходом до ринково-демократичних відносин, глобалізацією, інформатизацією та стрімким розвитком цифрових технологій. Ці зрушення не оминули й естетичної сфери, докорінно змінивши самі підвалини філософії естетичного досвіду, способи виробництва, поширення та споживання культурних цінностей, а отже, й умови, у яких формується духовний світ особистості. Демократизація суспільного життя зняла ідеологічні заборони на творчий пошук і відкрила простір для розмаїття естетичних форм, проте ринкові відносини водночас внесли в цей процес прагматичну, комерційну складові, що нерідко спричиняють витіснення естетичного начала з різних вимірів людського буття, знецінення одвічного та прагматизацію свідомості. За таких умов особливої уваги потребує проблема збереження й розвитку естетичної культури, без якої унеможливлюється гармонійний розвиток особистості та повноцінне духовне життя суспільства.

Особливої ваги ця проблема набуває в контексті підготовки майбутніх педагогів, яким судилося стати носіями й трансляторами культурних та загальнолюдських цінностей для прийдешніх поколінь. Розбудова Нової української школи висуває на перший план формування духовності, моральної та естетичної культури учнів, утвердження людини як найвищої соціальної цінності, а це вимагає вчителя нового типу, здатного супроводжувати індивідуальну освітню траєкторію дитини й вибудовувати освітній процес за законами краси. Уявити такого педагога без розвиненої естетичної культури неможливо, адже саме вона є осердям його професіоналізму, тим виміром, у якому істина, добро і краса зливаються в єдину духовну основу фахової дії. Проте ринково-демократичні виклики, з-поміж яких прагматизація естетичного, лібералізація естетичних цінностей, розмивання меж класичних підходів, поширення масової культури та симулякризація медіапростору, потужно проникають у навчально-виховне середовище педагогічних закладів, обертаючись інституційною неувагою до піднесеного, звуженням естетичної чуттєвості майбутнього вчителя та примітивізацією смаку. Це й актуалізує потребу в розробленні цілісної філософії формування естетичної культури майбутнього педагога як науково обґрунтованої відповіді на виклики доби.

Актуальність дослідження посилюється й тим, що сучасний стан теоретичного осмислення цієї проблеми не можна вважати достатнім. Попри наявність вагомого доробку з питань естетичного виховання, бракує системного філософсько-освітнього аналізу впливу ринково-демократичних трансформацій на естетичну культуру майбутнього вчителя, а також цілісної концепції її формування, яка б ураховувала як класичну традицію педагогічної майстерності, так і нові, технологічно опосередковані умови цифрової доби та доби штучного інтелекту. Зважаючи на безсумнівну

практичну актуальність і недостатній рівень теоретичної обґрунтованості проблеми, авторка обрала її темою цього дисертаційного дослідження.

Ступінь наукового опрацювання проблеми. Осмислення феномену естетичного бере початок ще в античності, у працях Сократа, Платона, Арістотеля та Демокрита, які заклали підвалини естетики як науки про природу та закони естетичної свідомості й діяльності людини. Фундаментальне значення для розуміння природи естетичного судження мають праці І. Канта, зокрема його «Критика здатності судження», а щодо критики креативної індустрії та комерціалізації мистецтва в умовах масового суспільства, доречними є ідеї, які викладено в роботах Т. Адорно, Ж. Бодріяра, Ґ. Дебора, П. Бурдьє, В. Вельша, Х. Ортеґи-і-Ґассета.

Загальнофілософське осмислення культури як способу людського буття представлене у працях В. Андрущенка, М. Михальченка, В. Кременя, а також у класичних дослідженнях Й. Гердера або ж сучасних культурфілософських розвідок. Проблематику естетичної культури, естетичного виховання та естетичних цінностей ґрунтовно розроблено у працях Л. Мокляка, А. Романової, Н. Кривошеї, Л. Масол та інших дослідників. Особливе значення для нашого дослідження має українська традиція педагогічної майстерності, започаткована І. Зязюном і розвинена у працях О. Отич, Г. Сотської, Г. Падалки, для якої естетична культура вчителя постає осердям його професіоналізму, а педагогічна дія мислиться як акт краси, у якому етичне й естетичне начала зливаються неподільно. Підвалини українського людиноцентризму як філософської основи освіти закладено у працях В. Кременя та І. Драч, а традицію «філософії серця» з її осмисленням краси як вихователя духовності репрезентують Г. Сковорода та П. Юркевич.

Сучасні виклики естетичному вихованню в умовах цифрової доби, штучного інтелекту та технологічно опосередкованої комунікації осмислюються у працях зарубіжних дослідників, з-поміж яких Л. Д'Олімпіо, Д. Лопес, Е. Шеллекенс, Дж. Вільямс, П. Кашинська, М. Єррентруп, Й. Парк, Б. Арда, К. Вайлд, П. Хей, А. Свьонтек, М.-Е. Массі, М. Мьоллер-Скау та інші.

Проблематику творчих здібностей особистості та їх розвитку у вищій школі дедалі частіше осмислюють у межах соціокультурного підходу, засади якого узагальнено в маніфесті В. Глевяну, в якому творчість постає культурно опосередкованою, релятивною й ситуативною дією, яку слід досліджувати й плекати як соціокультурне явище. Систематичні огляди засвідчують, що творчість сьогодні розглядають як трансверсальну компетентність вищої освіти, а її розвиткові сприяють проєктне, проблемне й досвідне навчання. Соціологічні дослідження, спрямовані на вивчення поглядів студентів педагогічних спеціальностей, показують, що майбутні вчителі вважають творчість важливою для викладання, проте пов'язують її передусім із мистецтвом.

В українських дослідженнях творчий потенціал особистості, услід за І. Форостюк, трактують як інтегративну цілісність природних задатків, особливостей пізнавальної діяльності та соціальних надбань людини, а його

формування у студентів мистецьких факультетів педагогічних закладів вищої освіти пов'язують із накопиченням мистецького досвіду. Саме ж поняття освітнього простору визначають як просторово-часове поле функціонування й розвитку системи освіти, цілісну й динамічну систему, що охоплює зміст, форми й методи навчання, педагогічну культуру викладачів і стилі їхньої взаємодії з тими, хто навчається.

Аналіз джерельної бази показав, що проблема формування творчих здібностей особистості засобами мистецького виховання вже має помітну презентацію в науковій літературі, проте її дослідження саме у філософсько-освітньому аспекті, у зв'язку з ринково-демократичними трансформаціями естетичного, не можна вважати вичерпаним. Малодослідженими лишаються вплив ринкових і демократичних чинників на філософське розуміння естетичного та його рефлексію в освітньому просторі закладу вищої освіти, а також цілісна філософія формування творчих здібностей особистості в умовах сучасних соціокультурних і технологічних викликів. Найвиразніше ці процеси виявляються в підготовці майбутніх педагогів, адже естетична культура вчителя є водночас умовою його власної творчості й чинником творчого розвитку його учнів. Тому педагогічну освіту обрано в дисертації показовим прикладом, на якому розгорнуто аналіз, що й зумовило вибір теми, мети й завдань дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики на тему: «Демократичні цінності в освітній практиці: виклики внутрішніх та зовнішніх міграцій після 24 лютого 2022 року» (Номер державної реєстрації: 0124U001490). Тема дисертації затверджена Вченою радою Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (протокол № 8 від 22 грудня 2015 року).

Мета дослідження – здійснити концептуалізацію філософії формування творчих здібностей особистості засобами мистецького виховання в освітньому просторі закладу вищої освіти на прикладі формування естетичної культури майбутніх педагогів як відповіді на ринково-демократичні виклики в розумінні самого естетичного.

Досягнення поставленої мети здійснюється через вирішення таких дослідницьких **завдань**:

– проаналізувати поняття культури в системі філософсько-педагогічного дискурсу та розкрити сутність естетичної культури як різновиду загальної культури людства;

– визначити місце та роль естетичної культури в системі підготовки майбутніх педагогів, окресливши її структуру, методи, форми й технології формування;

– виявити ринково-демократичні виклики естетичному та простежити їхню рефлексію в системі підготовки майбутніх педагогів;

– обґрунтувати цілісну філософію формування естетичної культури майбутнього педагога як ґрунту його творчих здібностей, її провідні принципи, педагогічні умови та духовно-ціннісні засади.

Об'єкт дослідження – творчі здібності особистості в освітньому просторі закладу вищої освіти як філософсько-освітній феномен.

Предмет дослідження – філософія формування творчих здібностей особистості засобами мистецького виховання в освітньому просторі закладу вищої освіти (на прикладі формування естетичної культури майбутніх педагогів в умовах ринково-демократичних трансформацій).

Методологія дослідження. Дослідження здійснене з використанням сучасних підходів і методологічних установок філософії освіти як галузі філософського знання. З огляду на багатовимірність естетичної культури як соціокультурного й педагогічного феномена у роботі застосовано міждисциплінарний підхід, що залучає методологічний потенціал філософії, естетики, культурології, педагогіки та психології. Дисертація побудована на основі філософських і наукових принципів системності, історизму, цілісності, об'єктивності та розвитку.

У роботі знайшли застосування загальнонаукові методи аналізу, синтезу, узагальнення, абстрагування, систематизації, порівняння та класифікації. Аксіологічний підхід дав змогу розглянути естетичну культуру як ціннісну цілісність, а діяльнісний – як спосіб людської активності за законами краси. Системно-структурний аналіз застосовано для розкриття будови естетичної культури як багаторівневої цілісності, що поєднує естетичну свідомість, естетичну діяльність та естетичне виховання. Метод філософської концептуалізації використано для обґрунтування цілісної філософії формування естетичної культури майбутнього педагога, а компаративний аналіз – для зіставлення класичної традиції педагогічної майстерності із сучасними зарубіжними підходами до формування естетичної підготовки вчителя. Провідною методологічною засадою дослідження виступає людиноцентризм з його орієнтацією на духовні цінності, що дало змогу мислити формування естетичної культури як спільну діяльність педагога й вихованця в освоєнні культурних полів соціального середовища.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації з урахуванням здобутків сучасної філософії освіти здійснено концептуалізацію філософії формування творчих здібностей особистості засобами мистецького виховання в освітньому просторі закладу вищої освіти на прикладі формування естетичної культури майбутніх педагогів як відповіді на ринково-демократичні виклики, що постають перед естетичним.

Уперше:

– здійснено цілісний філософсько-освітній аналіз впливу ринково-демократичних трансформацій на естетичну культуру майбутнього педагога, унаслідок чого виявлено й системно описано п'ять взаємопов'язаних тенденцій трансформації естетичного, до яких належать прагматизація естетичного, лібералізація естетичних цінностей, індивідуалізація

естетичного, розмивання меж класичних підходів та поширення масової культури, кожна з яких має амбівалентний характер; доведено, що ці тенденції, проникаючи в навчально-виховне середовище, обертаються інституційною неувагою до естетичного, звуженням естетичної чуттєвості майбутнього вчителя та примітивізацією смаку як кінцевою точкою цієї послідовності;

– обґрунтовано цілісну філософію формування естетичної культури майбутнього педагога, провідним принципом якої є людиноцентризм з опертям на засади гуманізації та індивідуалізації, дієвим інструментом якої виступає інтеграція в урочній системі, а духовною основою слугує класична єдність Істини, Добра і Краси, у якій саме Краса виявляється першоосновою; показано, що естетична культура педагога виявляється інтегративною духовно-фаховою якістю, а не мистецтвознавчою компетентністю, як це було в більш вузькому розумінні.

Уточнено:

– зміст і структуру поняття естетичної культури майбутнього педагога як багатокомпонентної цілісності, що інтегрує мотиваційно-потребовий, емоційно-почуттєвий, когнітивно-раціональний, оцінювально-орієнтаційний та творчо-діяльнісний виміри, а також систему принципів і педагогічних умов її формування;

– розуміння взаємозумовленості аксіологічного й естетичного вимірів культури, унаслідок чого естетичний складник осмислено як чинник, завдяки якому культура впізнає себе.

Набули подальшого розвитку:

– уявлення про гібридний характер художньо-естетичної підготовки майбутнього вчителя в умовах цифровізації освіти, в межах якої традиційні й цифрові форми взаємодоповнюють одна одну, проте цифрові інструменти не мають витісняти ту чуттєву безпосередність, на якій тримається становлення естетичної чутливості;

– положення про естетичний досвід самого педагога як джерело й передумову його здатності виховувати чуттєвість в інших, а також про роль викладача як ключової противаги деформаціям естетичної сфери студентства;

– уявлення про критично-рефлексивну функцію естетичної культури в умовах технологічно опосередкованої комунікації, обґрунтовану Б. Ардою, яку застосовано до підготовки майбутнього педагога як здатність розпізнавати приховані механізми формування чуттєвого досвіду цифровими медіа й протистояти уніфікації сприйняття; естетичне судження доби штучного інтелекту осмислено як таке, що вимагає від педагога свідомо випрацюваної позиції.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що запропонована концептуалізація розширює наявний у філософії освіти апарат осмислення естетичної культури, поєднуючи класичну традицію педагогічної майстерності із сучасними філософсько-естетичними підходами до викликів

цифрової доби. Висновки дослідження сприяють розвитку філософії освіти, естетики та теорії естетичного виховання.

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали дисертації можуть бути використані для розробки та викладання навчальних курсів і спецкурсів з філософії освіти, естетики, естетичного виховання та педагогічної майстерності, для підготовки навчальних посібників і методичних матеріалів, а також у перспективі розвитку естетичного виховання майбутніх педагогів у закладах вищої освіти. Окремі положення дослідження можуть знайти застосування у розбудові засад освітньої та культурної політики, спрямованої на подолання примітивізації смаку й утвердження естетичних цінностей в освітньому процесі.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею. Сформульовані в ній положення, висновки та рекомендації, що становлять наукову новизну, одержані авторкою особисто. У статті, підготовленій у співавторстві з Т. О. Кривошеєю, авторці належать концептуалізація, наукова новизна та висновки статті.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації викладені в доповідях, виголошених на наукових конференціях і в межах круглого столу, зокрема на: VIII Міжнародній науковій конференції «Особистість. Суспільство. Політика» (Київ – Люблін, 23 травня 2025 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Освіта в умовах криз та масових міграцій: виклики, досвід, демократичні рішення» (Київ, 19–20 лютого 2026 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Інтеграція та адаптація переміщених осіб в освітньому просторі: європейські та українські практики» (Київ, 21 травня 2026 р.); Всеукраїнському круглому столі «Демократичні цінності в сучасній школі: кризова педагогіка та соціальна стійкість громад» (Київ, 2 жовтня 2026 р.).

Публікації. Основні положення, ідеї та висновки дисертаційного дослідження висвітлені в 11 авторських публікаціях, з них 6 статей у фахових виданнях України категорії «Б», а також 1 стаття у міжнародному науковому виданні; 4 публікації є тезовими матеріалами, що опубліковано у збірниках матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертації зумовлені метою, завданнями та логікою дослідження. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків та списку використаних джерел. Список використаних джерел налічує 184 найменування. Загальний обсяг дисертації – 208 сторінок, основна частина – 172 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, з'ясовано ступінь її наукового опрацювання, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методологію дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, наведено дані про особистий внесок здобувача, апробацію результатів, публікації, структуру та обсяг дисертації.

Здійснений у першому розділі – **«ПОНЯТТЯ КУЛЬТУРИ В СИСТЕМІ ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДИСКУРСУ»** – аналіз дає підстави стверджувати, що феномен культури належить до тих наскрізних предметів філософської рефлексії, осмислення яких ніколи не вкладається в єдину вичерпну дефініцію, і саме в цьому полягає сутнісна особливість понятійного апарату. Філософський дискурс, що зосереджено довкола культури, постає поліпарадигмальним за самою своєю природою, адже дослідники підходять до неї з різних методологічних і світоглядних позицій, і кожна з цих позицій висвітлює окрему грань складного цілого. Класична традиція осмислення місця культури в суспільному житті, що простягається від Г. В. Ф. Гегеля, Дж. Тойнбі та О. Шпенглера до сучасної української думки, заклала підвалини для розуміння культури як виміру людського буття. Окрему лінію становлять спроби синтезувати розрізнені визначення в єдиний термінологічний апарат, до яких долучилися представники найрізноманітніших соціогуманітарних дисциплін. Враховуючи множинність визначень, то її варто вважати перевагою в наявному дискурсі, адже вся палітра та їхня сукупність наближають дослідника до цілісного бачення феномена, ніж кожне з них окремо. Урешті, саме ця настанова на неодномірність розуміння культури й уможливлює коректний перехід до осмислення культури естетичної як її органічного складника.

В даному ключі, проведене дослідження засвідчило, що методологічна множинність підходів до культури відображає об'єктивну складність самого предмета. Так, було встановлено, що в межах соціально-філософського аналізу доречно вирізняти кілька базових дослідницьких ракурсів, до яких належать аксіологічний, діяльнісний, семантичний, структуралістський, соціологічний та гуманістичний. Відтак семантичний наголошує на знаковій, символічно-комунікаційній природі культури, з-поміж якої знаки й символи слугують реалізації смислів, а структуралістський розглядає її як сукупність соціальних елементів і культурних зразків. Соціологічний трактує культуру як інститут, що надає суспільству системних якостей, тоді як гуманістичний осмислює її як процес творення родової людської сутності й устремління до універсальності тощо. Прикметно, що ці підходи не виключають, а доповнюють один одного, бо ж кожен схоплює реальний вимір багатогранного феномена.

Особливе місце в цьому методологічному полі посідає аксіологічне прочитання культури, яке нині набуває нового тлумачення саме в тих розвідках, що повертають у центр уваги питання про спосіб творення

культурного значення. Такий поворот поглиблює аксіологічну парадигму. В світлі неї цінність культури постає живою практикою означення. У світлі цього естетичний складник, тобто спосіб бачити, оцінювати й розрізняти, виявляється чинником, завдяки якому культура впізнає себе. Саме звідси випливає одна з принципових тез розділу, яка полягає в тому, що аксіологічний і естетичний виміри культури перебувають у відношенні глибинної взаємозумовленості. Це спостереження має неабияку вагу для подальшого дослідження, оскільки естетична культура педагога постає серцевиною самого механізму ціннісного освоєння світу.

Здійснений у розділі перехід, що сягає як загального поняття культури, так і культури естетичного, дав змогу окреслити останню як органічний складник культурного буття людини, суспільства й цивілізації, що його неможливо завчити чи записати у вигляді формули або кодексу. Естетична культура відходить від уявлення про неї як зовнішню абстракцію «другої природи», а виявляється живим і безпосереднім процесом самотворення особистості, формування нею власного внутрішнього світу й культивування потрібних якостей та умінь. Розвинений естетичний смак, що дозволяє безпомилково встановлювати міру належного й узгоджувати суперечливі тенденції та мотиви, сягає головних показників естетичної культури й засвідчує її зрілість. Аналіз новітніх досліджень з психології дав змогу уточнити, що естетична потреба є відносно автономним і вимірюваним складником мотиваційної структури особистості, пов’язаним із прагненням до впорядкованості, гармонії та виразності форми. Таке розуміння є суттєвим для педагогіки, бо засвідчує, що художньо-естетичний потенціал майбутнього вчителя спирається як на набуті знання, так і на глибинну, доступну для діагностики й розвитку потребу в естетичному.

Здійснений у другому розділі – **«МІСЦЕ ТА РОЛЬ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ»** – аналіз дає підстави стверджувати, що естетична культура майбутнього педагога становить смислове ядро фахової підготовки, безпосередньо пов’язане із самою природою педагогічної праці. Саме тому її формування у майбутнього педагога належить до центральних завдань сучасної педагогіки, особливо в контексті розбудови української школи, в якій пріоритетом стає утвердження людини як найвищої соціальної цінності. Проведений аналіз переконує, що засвоєння підростаючими поколіннями етичних, художніх та естетичних цінностей вимагає посилення культурологічної й гуманістичної складових спрямувань сучасної освіти, оновлення змісту і якості підготовки вчителів на засадах гуманізації, особистісної зорієнтованості й творчості. Усе сказане підводить до розуміння естетичної підготовки вчителя як умови його спроможності здійснювати «людинотворення» за законами краси.

Дослідження також засвідчило, що поняття виховання естетичної культури має кілька взаємодоповнюваних тлумачень, кожне з яких висвітлює окрему грань цього процесу. Його окреслюють як цілеспрямований розвиток здатності особистості сприймати, оцінювати й усвідомлювати естетичне в житті, природі та мистецтві, перетворюючи світ за законами краси. Його

розуміють і як складник виховного процесу, безпосередньо спрямований на формування естетичних почуттів, смаків, суджень та художніх здібностей, і як систему комплексного, цілеспрямованого та послідовного впливу з боку соціальних інститутів, унаслідок якого в людини формується світоглядна настанова на творчу оцінку дійсності крізь призму естетичних категорій. Особистість, яка вміє сприймати й аналізувати прекрасне, закономірно оточує себе прекрасним, і це розуміння виявляється в різних аспектах її життєвої творчості.

Проведений аналіз дав змогу окреслити й інтегративну характеристику естетичного розвитку майбутнього вчителя завдяки поняттю естетичної компетентності, що відображає сформованість розуміння явищ дійсності й культури крізь призму естетичних категорій, а також систему теоретичних знань і практичних умінь у галузі естетики. Дослідження показало, що в новітніх студіях це поняття дедалі частіше вписують у філософсько-освітню рамку людського розквіту, згідно з якою освіта, зорієнтована на доброчесне життя й евдемонію, не може обходитися без мистецтва й естетичного досвіду, бо саме вони плекають чутливість, без якої моральне та інтелектуальне зростання лишається неповним. Особливо важливим видається у розділі порівняння сучасних структурних моделей естетичної культури вчителя з класичним підґрунтям української школи педагогічної майстерності. Якщо новітні автори описують естетичну культуру передусім через перелік компонентів та рівнів, то традиція І. Зязюна, Г. Сагач та О. Отич свого часу вивела це питання в площину світоглядного обрію, осмисливши саму педагогічну дію як акт краси, у якому етичне й естетичне начала зливаються неподільно. Це нагадування суттєве, бо застерігає від зведення естетичної компетентності до суми технічних умінь і повертає в центр уваги ціннісно-етичний корінь естетичної культури.

Структурний розгляд естетичної культури вчителя дав змогу встановити, що вона є багатокомпонентною цілісністю, яка інтегрує кілька взаємопов’язаних вимірів. Ці виміри охоплюють мотиваційно-потребовий, емоційно-почуттєвий, когнітивно-раціональний, оцінювально-орієнтаційний і творчо-діяльнісний компоненти, які реалізуються в діалектичній єдності та взаємозумовленості.

Особливе місце в розділі посіло осмислення цифрового виміру естетичної підготовки, що дало змогу уникнути як технологічного оптимізму, так і його поспішного заперечення. Аналіз сучасних досліджень мистецької освіти переконує, що онлайн-середовище за належного дизайну здатне як транслювати мистецькі знання, так і вирощувати впевненість та компетентність у викладанні мистецтва, тобто формувати саме ті якості, які раніше пов’язували виключно з безпосереднім контактом із художнім матеріалом. Водночас дослідження дало підстави застерегти від поспішного оптимізму щодо цифрових форм, порівнюючи дидактичні переваги онлайн-середовища з нейроестетичною оптикою, яка наголошує на тілесно-чуттєвому, нейрофізіологічному підґрунті естетичного навчання. Сприйняття форми, кольору й матеріалу вкорінене в роботі мозку й живиться

безпосереднім сенсорним досвідом, а тому гібридна модель мистецької освіти постає як делікатне поєднання двох регістрів аудиторного та екранного форматів. Принциповим є висновок про те, що цифрові інструменти не мають витісняти ту чуттєву безпосередність, на якій тримається становлення естетичної чутливості.

Здійснений у третьому розділі – **«РИНКОВО-ДЕМОКРАТИЧНІ ВИКЛИКИ ЕСТЕТИЧНОМУ ТА ЇХ РЕФЛЕКСІЯ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ»** – аналіз дає підстави стверджувати, що мало не всі сучасні соціальні зміни зумовлені ринково-демократичними перетвореннями, і сфера естетичного тут не становить винятку. Проведене дослідження дало змогу простежити цей вплив у двох послідовних площинах, тобто спершу на рівні філософії та загальних контурів окреслення сфери естетичного, а потім на рівні навчально-виховного середовища майбутніх педагогів. Саме така двоступенева система розгляду й уможливила цілісне осмислення того, як глобальні суспільні зрушення зрештою позначаються на внутрішньому світі окремого студента.

Аналіз впливу ринково-демократичних трансформацій на філософію естетичного дав змогу виокремити п’ять взаємопов’язаних тенденцій, до яких належать прагматизація естетичного, лібералізація естетичних цінностей, індивідуалізація естетичного, розмивання меж класичних підходів та поширення «масової культури». Дослідження засвідчило, що демократизація суспільного життя відкрила простір для різних форм естетичного, зняла заборони й обмеження на творчий пошук митців, тоді як ринкові відносини внесли в цей процес прагматичну та комерційну складові. Прагматизація естетичного виявилася одним із провідних трендів сучасних демократичних суспільств, бо у ринкових відносинах більшість людських надбань вимірюють параметрами споживання, а мистецтво нерідко оцінюють за мірою його комерціалізації. Спираючись на думку І. Зязюна про те, що жодна сфера людського поза естетичними чинниками немислима, в розділі обґрунтовується потреба гармонійного поєднання прагматичного й чуттєвого, згідно з яким прагматичні настанови поширюються насамперед на економічні відносини, тоді як світ прекрасного лишається «зоною відповідальності» відчуттів, емоцій та естетичних смаків.

Перехід до аналізу того, як ринково-демократична парадигма, що домінує в філософії набуття естетичного досвіду, проникає в навчально-виховне середовище майбутніх педагогів, дав змогу встановити, що першим виявом цієї експансії стала неувага до естетичного. Дослідження показало, що студенти педагогічних закладів не завжди усвідомлюють вагу естетичного компонента їхньої майбутньої фахової діяльності, тоді як естетизація освітнього процесу мала б бути органічним складником студентського життя. Аналіз також засвідчив, що нині в підготовці майбутніх педагогів бракує уваги до практики з естетичного виховання, оскільки наявна тенденція до скорочення кількості годин на відвідування музеїв, театрів, виставкових центрів та концертів, а самі студенти не завжди можуть власним коштом долучитися до культурних подій. Розділ обґрунтував, що

обов'язковим елементом освітнього процесу має бути практика з естетичного виховання, побудована на принципах послідовності й наступності, свободи вибору та врахування інтересів студентів, співробітництва й творчої самореалізації особистості. Особливо важливим є встановлене порівняння двох поглядів на проблему неуваги до естетичного, в межах якого один фіксує її емпірично, на рівні конкретних показників естетичної вихованості, а другий пояснює, чому цей брак небезпечний на суспільному рівні, зміщуючи увагу в площину соціалізації молодої людини загалом.

Здійснений у четвертому розділі – **«ФІЛОСОФІЯ ВИХОВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЯК ВІДПОВІДЬ НА РИНКОВО-ДЕМОКРАТИЧНІ ВИКЛИКИ ЕСТЕТИЧНОМУ»** – аналіз дає підстави стверджувати, що відповіддю на окреслені раніше ринково-демократичні виклики естетичному має стати цілісна філософія формування естетичної культури майбутнього педагога, вибудувана на міцному понятійному, принциповому та ціннісному фундаменті. Вихідна теза розділу проста, але засаднича: будь-яка спроба осмислити естетичну культуру вчителя неминуче впирається в потребу спершу домовитися про значення вихідного, ширшого поняття культури, бо без чіткого розуміння цього родового концепту видове поняття естетичної культури зависає в повітрі, втрачаючи точку опори. Дослідження дало змогу простежити рух від найзагальнішого довідкового тлумачення культури як сукупності матеріальних і духовних цінностей до глибшого філософського осмислення культури як способу людського буття, у якому особистість реалізує себе як суб'єкт творення смислів.

Аналіз засад формування естетичної культури дав змогу встановити, що принципи цього процесу доцільно мислити як систему. Дослідження показало, що в науковій літературі співіснують два вектори осмислення цих принципів, з-поміж яких один вибудовує їх довкола виховання смаку як оцінної здатності, а другий підпорядковує формуванню естетичної культури як цілісного способу ставлення до світу, і ці вектори не суперечать один одному, а й навпаки взаємодіють у площині опису різних рівнів одного процесу. Засадничими в системі принципів виявилися культуровідповідність, що вкорінює виховання в живій культурній традиції, цілісність і неперервність, що убезпечують від уривчастості впливів, єдність емоційного й раціонального, що утримує рівновагу чуття й думки, діалогічність, що перетворює виховання на співтворчість, та активність особистості, без якої будь-який зовнішній вплив лишається поверховим. Усе сказане підводить до узагальнення, що без сформованої системи засадничих принципів процес формування лишається стихійним, а самі засади набувають дієвості лише в сукупності педагогічних умов, які перетворюють їх із декларацій на дієвий чинник.

Розгляд педагогічних умов формування естетичної культури дав змогу окреслити їх як цілісну сукупність взаємопов'язаних обставин. До них належать створення естетично насиченого освітнього середовища, залучення вихованців до різних видів художньо-творчої діяльності, забезпечення

єдності аудиторної та позааудиторної роботи, а також особистісна готовність самого педагога бути носієм естетичної культури. Особливо важливим є встановлення в розділі доповнення цієї особистісної вимоги компетентнісно-управлінською рамкою, згідно з якою формування естетичної культури не може лишатися спонтанним доповненням до фахової підготовки, а має бути свідомо вбудованим у неї складником із власними цілями, засобами й показниками сформованості. Окремою, нерідко недооціненою умовою в розділі визнано культуру професійного спілкування педагога, бо краса педагогічної дії проступає з самої манери взаємодії, у тоні, такті й повазі, з якими вчитель звертається до вихованця. Зведені разом, принципи й умови утворюють ту цілісну рамку, у межах якої формування естетичної культури набуває рис свідомо організованого становлення.

ВИСНОВКИ

У дослідженні здійснено теоретичне узагальнення й запропоновано нове розв'язання наукової проблеми формування творчих здібностей особистості засобами мистецького виховання в освітньому просторі закладу вищої освіти на прикладі формування естетичної культури майбутніх педагогів в умовах ринково-демократичних трансформацій, що дало змогу дійти низки підсумкових положень.

По-перше, аналіз поняття культури в системі філософсько-педагогічного дискурсу засвідчив, що філософське осмислення культури є поліпарадигмальним і різновекторним, а множинність визначень відображає об'єктивну складність самого феномена. Встановлено, що методологічні підходи до культури, тобто аксіологічний, діяльнісний, семантичний, структуралістський, соціологічний та гуманістичний, не виключають, а доповнюють один одного, причому наскрізною лишається ідея людиновимірності культури як простору самотворення особистості. З'ясовано, що аксіологічний і естетичний виміри культури перебувають у відношенні глибинної взаємозумовленості, бо естетичний складник, тобто спосіб бачити, оцінювати й розрізняти, виявляється чинником, завдяки якому культура впізнає себе. Доведено, що естетична культура є органічним різновидом загальної культури людства та постає багаторівневою цілісністю з естетичної свідомості, естетичної діяльності та естетичного виховання й виявляється рівнем здатності соціального суб'єкта ціннісно сприймати, духовно-чуттєво переживати й осмислювати дійсність, а в умовах технологічно опосередкованої комунікації її функціональний спектр, як показує Б. Арда, доповнюється критично-рефлексивною функцією, що озброює особистість здатністю протистояти уніфікації сприйняття.

По-друге, розгляд місця та ролі естетичної культури в системі підготовки майбутніх педагогів показав, що вона є смисловим осердям фахової підготовки, безпосередньо пов'язаним із самою природою педагогічної праці як майстерності «людинотворення» за законами краси. Установлено, що естетична культура вчителя постає багатокомпонентною цілісністю, яка інтегрує мотиваційно-потребовий, емоційно-почуттєвий,

когнітивно-раціональний, оцінювально-орієнтаційний та творчо-діяльнісний виміри, а зіставлення сучасних структурних моделей із класичною лінією педагогічної майстерності І. Зязюна, Г. Сагач та О. Отич застерігає від зведення естетичної компетентності до суми технічних умінь і повертає в центр уваги її ціннісно-етичний підмурок. Доведено, що естетичне виховання майбутніх педагогів триває і в навчальному процесі, в якому чільне місце посідає курс естетики з його категоріальним апаратом, і поза ним, де найбільший потенціал долучення до мистецтва й власної творчості несе позааудиторна діяльність, що спирається на зацікавленість, ініціативу та добровільність. З'ясовано, що в умовах цифровізації освіти художньо-естетична підготовка набуває гібридних форм, причому цифрові інструменти не мають витісняти ту чуттєву безпосередність, на якій тримається становлення естетичної чутливості, а саме естетичне судження доби штучного інтелекту вимагає від педагога свідомо випрацюваної позиції.

По-третє, дослідження ринково-демократичних викликів естетичному дало змогу простежити тривожну, проте логічно послідовну низку подій, що розгортаються від великих суспільних зрушень до конкретного збіднення внутрішнього світу майбутнього вчителя. Відтак, було встановлено, що перехід до ринково-демократичної системи координат значно переписав філософію естетичного, виявивши себе у п'яти взаємопов'язаних тенденціях: прагматизації естетичного, лібералізації естетичних цінностей, індивідуалізації естетичного, розмиванні меж класичних підходів та поширенні масової культури, кожна з яких має амбівалентний характер і поєднує позитивний та негативний полюси. Ці тенденції підважують безінтересність естетичного судження, замінюючи її практичною зацікавленістю в існуванні предмета; розмивають претензію на загальну значущість без поняття, зводячи смак до партикулярного вподобання; руйнують форму доцільності без мети, підпорядковуючи її зовнішній корисності; та підривають автономію естетичного як сфери, що зберігає правдивий зміст саме завдяки своїй нетотожності із суспільно корисним. Водночас масова культура підсилює стандартизацію, у якій діалектика прекрасного й потворного втрачає критичну складову й зводиться до спрощених, тиражованих мірок, а міметична чутливість поступається інструментальній раціональності.

В контексті цього, доведено, що ці тенденції, проникнувши в навчально-виховне середовище, обертаються інституційною неувагою до естетичного, звуженням естетичної чуттєвості майбутнього вчителя та заміщенням естетичного прагматичним. Кінцевою точкою цієї послідовності стає примітивізація смаку, або сповзання до спрощених мірок прекрасного й потворного, у яких зникає і безінтересна загальність судження, і негативність, що несе правдивий зміст. З'ясовано, що ключовою противагою всім цим деформаціям виступає постать самого викладача, від чийого естетичного досвіду й готовності відкрити студентам красу буття в її незацікавленості, формальній доцільності та здатності до тремтіння перед нетотожним, а відтак від цього залежить, звузяться чи розширяться межі

їхньої чуттєвості. Таким чином, заклад освіти цілком здатен звести ціннісні, організаційні, інформаційні та знаннєві бар'єри проти примітивізації смаку через цілеспрямовану, наскрізну й послідовну естетичну освіту, що зберігає автономію естетичного досвіду та його здатність чинити опір редукції до корисного й масово відтворюваного.

По-четверте, обґрунтовано цілісну філософію формування естетичної культури майбутнього педагога як відповідь на окреслені виклики. Установлено, що естетична культура педагога визріває на перетині кількох концептуальних векторів і постає інтегративною духовно-фаховою якістю, на противагу обмежувальному зведенню її до мистецтвознавчої компетентності. Адже вона зберігає автономію естетичного досвіду, не зводячи його до інструментальної корисності, і відкриває доступ до правдивого змісту, який виявляється саме через нетотожність із прагматичним і масово відтворюваним. Її формування спирається на систему взаємозалежних принципів, з-поміж яких культуровідповідність, цілісність і неперервність, єдність емоційного й раціонального (як вільна гра чуттєвості та розсудку), діалогічність та активність особистості, і розгортається в сукупності педагогічних умов, до яких належать естетично насичене середовище, єдність аудиторної та позааудиторної діяльності, особистісна готовність педагога, керованість процесу та культура професійного спілкування.

Доведено, що провідним принципом цієї філософії є людиноцентризм з його орієнтацією на духовні цінності та опертям на засади гуманізації й індивідуалізації; водночас він утримує претензію на безінтересну загальність судження смаку й форму доцільності без зовнішньої мети, не розчиняючи естетичне в партикулярному вподобанні. Дієвим інструментом створення естетико-розвивального середовища постає інтеграція в урочній системі педагогічного університету, що протистоїть примітивізації мірок прекрасного й потворного та зберігає процесуальну діалектичність, у якій потворне не зводиться до простого заперечення, а несе критичний потенціал. Різновекторний вплив інформаційних технологій вимагає свідомого керування, що нейтралізує симулякризовану медіареальність і стандартизуючий тиск масової культури, ставлячи дидактичний потенціал цифрових засобів на службу вихованню як підтримці міметичної чутливості й здатності до тремтіння перед нетотожним, попри заміну естетичного досвіду його симуляцією.

З'ясовано, що духовною основою даного дослідження є класична єдність Істини, Добра і Краси, у якій саме Краса виявляється першоосновою, а її осягнення через красу педагогічної дії, калокагатію та «педагогічний дотик» перетворює педагогічну діяльність на справжнє мистецтво, поєднуючи естетичні та етичні засади виховання й знаходячи додаткове підкріплення в сучасній аналітичній естетиці з її тезами про нормативну вагу та пізнавальну вкоріненість краси.

Основні положення дисертаційного дослідження викладено в таких публікаціях авторки:

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Пирогова Т. І. Формування естетичних смаків та естетичних оцінок учнівської та студентської молоді. *Вища освіта України*. 2019. № 3. С. 61–68. URL: https://enpuir.udu.edu.ua/entities/publication/18ea0334-70ad-4e7b-9c0e-f80cc646390b

2. Пирогова Т. І. Мистецьке виховання майбутніх педагогів в позанавчальний час. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2019. Вип. 5–6 (спецвипуск). С. 185–197. DOI: https://doi.org/10.35423/2078-8142.2019.5-6.14

3. Пирогова Т. І., Кривошея Т. О. Мистецьке виховання педагога в умовах генеративного штучного інтелекту. *Освітній дискурс: збірник наукових праць*. 2026. Вип. 57 (1–2). С. 86–93. DOI: https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.57(1-2)-11

4. Пирогова Т. І. Філософсько-освітній вимір естетичної культури у професійному становленні майбутніх учителів. *Політологічний вісник*. 2026. Вип. 100, № 2. С. 103–116. DOI: https://doi.org/10.17721/2415-881X.2026.100.2.103-116

5. Пирогова Т. І. Естетична культура майбутнього педагога в епоху штучного інтелекту. *Вища освіта України*. 2026. № 1 (100). С. 58–66. DOI: https://doi.org/10.32782/NPU-VOU.2026.1(100).08

6. Пирогова Т. І. Естетичне переживання як антропологічний запобіжник у мистецькому вихованні епохи алгоритмічної раціональності. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії.* 2026. Вип. 65. С. 224–230. DOI: https://doi.org/10.30970/PPS.2026.65.24.

Статті в міжнародних наукових виданнях:

7. Pirogova T. Phenomenology of aesthetic feeling as a basis for teacher training. *Innovative Solutions in Modern Science*. 2026. № 3 (72). P. 57–74. DOI: https://doi.org/10.26886/2414-634X.3(72)2026.3.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації (матеріали конференцій):

8. Пирогова Т. І. Формування творчих здібностей особистості в умовах ринково-демократичних викликів естетичному. *Особистість. Суспільство. Політика*: матеріали VIII Міжнар. наук. конф. (Київ – Люблін, 23 трав. 2025 р.). Київ: Видавництво УДУ імені Михайла Драгоманова, 2025. С. 24–26.

9. Пирогова Т. І. Естетична культура майбутнього педагога як ресурс подолання кризових станів в умовах міграційних викликів. *Освіта в умовах криз та масових міграцій: виклики, досвід, демократичні рішення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19–20 лют. 2026 р.). Київ: Видавництво УДУ імені Михайла Драгоманова, 2026. С. 37–39.

10. Пирогова Т. І. Потенціал мистецького виховання у процесі адаптації переміщених осіб в освітньому просторі закладу вищої освіти. *Інтеграція та адаптація переміщених осіб в освітньому просторі:*

європейські та українські практики: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 21 трав. 2026 р.). Київ: Видавництво УДУ імені Михайла Драгоманова, 2026. С. 12–13.

11. Пирогова Т. І. «Педагогічний дотик» та калокагатія як естетичні засади утвердження демократичних цінностей у кризовій педагогіці. *Демократичні цінності в сучасній школі: кризова педагогіка та соціальна стійкість громад:* матеріали Всеукр. круглого столу (Київ, 2 жовт. 2026 р.). Київ: Видавництво УДУ імені Михайла Драгоманова, 2026. С. 5–6.

АНОТАЦІЯ

Пирогова Т.І. *Філософія формування творчих здібностей особистості засобами мистецького виховання в освітньому просторі закладу вищої освіти. – Рукопис.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.10 – філософія освіти. – Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Київ, 2026.

У дисертації здійснено цілісний філософсько-освітній аналіз формування творчих здібностей особистості засобами мистецького виховання в освітньому просторі закладу вищої освіти. Дослідження виконано на прикладі підготовки майбутніх педагогів, а провідною лінією аналізу обрано естетичну культуру як ґрунт творчих здібностей в умовах ринково-демократичних викликів естетичного виховання. Осердям дослідження є обґрунтування естетичної культури педагога як інтегративної духовно-фахової якості, що поєднує розвинену естетичну свідомість, здатність сприймати, переживати й оцінювати прекрасне та готовність творити за законами краси у власній професійній дії, що є відмінним від зведення її до вузької мистецтвознавчої компетентності. Показано, що осмислення естетичної культури майбутнього вчителя не може обмежуватися ані суто структурно-компонентним, ані суто методичним її трактуванням, адже воно передбачає поєднання філософсько-понятійного, соціокультурного та ціннісно-світоглядного вимірів, у яких естетична культура щоразу постає як спосіб людського буття, а не як набір технічних умінь.

Ключові слова: творчі здібності особистості, мистецьке виховання, освітній простір закладу вищої освіти, естетична культура, майбутній педагог, естетичне виховання, ринково-демократичні трансформації, філософія освіти, краса педагогічної дії, людиноцентризм, естетична чуттєвість, естетичний смак, єдність Істини, Добра і Краси.

ABSTRACT

Pyrohova T.I. Philosophy of the Formation of Creative Abilities of the Personality by Means of Art Education in the Educational Space of a Higher Education Institution. – Manuscript.

Dissertation for the candidate degree in philosophical sciences by specialty 09.00.10 – Philosophy of Education. – Drahomanov Ukrainian State University, Kyiv, 2026.

The dissertation offers a comprehensive philosophical-educational analysis of the formation of the creative abilities of the personality by means of art education in the educational space of a higher education institution. The study is carried out on the example of the preparation of future teachers, and aesthetic culture is taken as the leading line of analysis, being the ground of creative abilities under the market-democratic challenges to aesthetics. The core of the study is the substantiation of the teacher's aesthetic culture not as a narrow art-historical competence but as an integrative spiritual-professional quality that combines a developed aesthetic consciousness, the capacity to perceive, experience, and evaluate the beautiful, and the readiness to create according to the laws of beauty in one's own professional action. It is shown that the understanding of the aesthetic culture of the future teacher cannot be confined to either a purely structural-componential or a purely methodological interpretation: it requires the integration of the philosophical-conceptual, socio-cultural, and value-worldview dimensions, in which aesthetic culture invariably appears as a mode of human being rather than as a set of technical skills.

The concept of culture within the system of philosophical-pedagogical discourse is analyzed, and it is demonstrated that the philosophical understanding of culture is poly-paradigmatic and multi-vectoral, while the multiplicity of definitions reflects not a weakness of the conceptual apparatus but the objective complexity of the phenomenon itself. It is found that the methodological approaches to culture – the axiological, activity-based, semantic, structuralist, sociological, and humanistic – do not exclude but complement one another, while the idea of the human-dimensionality of culture remains cross-cutting. The interdependence of the axiological and aesthetic dimensions of culture is substantiated, as a result of which the aesthetic component, that is, the way of seeing, evaluating, and discerning, is conceived not as an ornament at the margin but as the very mechanism by which culture recognizes itself. Aesthetic culture is disclosed as a multi-level integrity combining aesthetic consciousness, aesthetic activity, and aesthetic upbringing, while, drawing on B. Arda’s approach, the significance of its critical-reflective function under the conditions of technologically mediated communication is substantiated, a function that equips the personality with the capacity to resist the unification of perception.

The place and role of aesthetic culture in the system of the preparation of future teachers are determined, and it is shown that it is not an auxiliary embellishment of professional training but its semantic core, directly connected with the very nature of pedagogical labor as the mastery of «human-creation» according to the laws of beauty. It is found that the teacher's aesthetic culture appears as a multi-component integrity that integrates the motivational-need-based, emotional-sensory, cognitive-rational, evaluative-orientational, and creative-activity dimensions. It is substantiated that the juxtaposition of contemporary structural models with the classical line of pedagogical mastery of Zyazyun,

Sotska, and Otych guards against reducing aesthetic competence to a sum of technical skills and returns to the center of attention its value-ethical root. It is shown that the aesthetic upbringing of future teachers continues both within the educational process, where the course of aesthetics with its categorial apparatus occupies a central place, and beyond it, where the greatest potential for engagement with art and one's own creativity is borne by extracurricular activity.

Keywords: creative abilities of the personality, art education, educational space of a higher education institution, aesthetic culture, future teacher, aesthetic upbringing, market-democratic transformations, philosophy of education, beauty of the pedagogical action, human-centeredness, aesthetic sensitivity, aesthetic taste, unity of Truth, Goodness, and Beauty.

Підписано до друку 16.11.2026 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Зам. № 074
Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова.
01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію ДК 7896 від 25.07.2023.
(044) 239-30-26.